

TENDENCJE W PRODUKCJI, ZUŻYCIU KRAJOWYM I HANDLU ZAGRANICZNYM WIEPRZOWINĄ, WOŁOWINĄ I MIĘSEM DROBIOWYM W POLSCE W LATACH 2000-2015

*Stanisław Stańko**, *Aneta Mikula***

*Katedra Ekonomiki Rolnictwa i Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych
Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Kierownik katedry: dr hab. Maria Parlińska, profesor SGGW

**Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej
Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Kierownik katedry: dr hab. Alina Daniłowska, profesor SGGW

Słowa kluczowe: tendencje w produkcji mięsa, handel zagraniczny, zużycie krajowe, projekcje
Key words: trends in meats production, trade, projection

S y n o p s i s. W opracowaniu przedstawiono tendencje w produkcji, zużyciu i w obrotach handlu zagranicznego wieprzowiny, wołowiny i mięsa drobiowego w Polsce. Zakres czasowy badań obejmował lata 2000-2015. Z badań wynika, że od 2008 roku Polska jest importerem netto wieprzowiny. Oszacowano, że w 2020 roku niezbędny import na uzupełnienie podaży w kraju wyniesie 150-200 tys. t. Tendencje wzrostowe w produkcji wołowiny determinowane są głównie popytem na rynkach zagranicznych. Eksport wołowiny pozwolił zagospodarować rosnącą produkcję i nadwyżki rynkowe wynikające z ograniczania konsumpcji w kraju. W 2020 roku niezbędne będzie zagospodarowanie na rynkach zagranicznych 88% wołowiny produkowanej w Polsce. Dynamiczny rozwój produkcji mięsa drobiowego wynikał z rosnącego popytu krajowego i zagranicznego. W latach 2016-2020 niezbędne będzie zagospodarowanie na rynkach zagranicznych prawie 80% przyrostu produkcji mięsa drobiowego.

WSTĘP

Współcześnie, niezależnie od ustroju społeczno-ekonomicznego rolnictwo jest integralną częścią gospodarki. Rozwija się pod wpływem otoczenia i samo wywiera na nie wpływ. Gospodarka nie może rozwijać się bez wydajnego rolnictwa, tak jak rolnictwo nie może funkcjonować bez strumieni zasobów, które płyną do niego z zewnątrz [Woś, Tomczak 1983]. W wyniku takich procesów na rozwój rolnictwa i jego poszczególnych gałęzi oddziałują różne czynniki wynikające z potencjału produkcyjnego, tj. zasobów czynników produkcji ziemi, pracy i kapitału, ich jakości i sposobów wykorzystania, a także czynniki zewnętrzne.

Oddziaływanie zewnętrznych sił i procesów rozwojowych na polskie rolnictwo i inne sektory wzmocniło się od czasu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej (UE). Niezależnie od procesów integracyjnych na rolnictwo europejskie wpływa proces globalizacji. Zmiany

te powodują konieczność adaptacji poszczególnych sektorów, gałęzi i gospodarstw do zmieniających się warunków, które kształtowane są głównie przez rynek i prawa ekonomiczne. W gospodarce rynkowej podstawowym czynnikiem rozwoju każdego sektora jest popyt na dany produkt, zarówno na rynku wewnętrznym, jak i zagranicznym.

CEL OPRACOWANIA, MATERIAŁY I METODY ANALIZY

Celem opracowania jest określenie prawidłowości w kształtowaniu się wielkości produkcji, zużycia krajowego i handlu zagranicznego na rynku mięsa w Polsce w długim okresie. Badaniami objęto rynek wieprzowiny, wołowiny i drobiu. Te rodzaje mięsa mają podstawowe znaczenie w produkcji, handlu zagranicznym i konsumpcji w Polsce. W 2015 roku wartość towarowej produkcji żywca wynosiła 26,9 mld zł, co stanowiło 36,1% produkcji towarowej rolnictwa, natomiast wartość towarowej produkcji żywca wołowego, trzody chlewnej i drobiu wynosiła 26,5 mld zł, co stanowiło 35,5% produkcji towarowej rolnictwa [GUS 2016]. W obrotach handlowych w 2015 roku eksport produktów z rynku wieprzowiny, wołowiny i drobiu wyniósł 4,6 mld euro, co stanowiło 19,5% eksportu, natomiast import wyniósł 2,0 mld euro, co stanowiło 12,6% importu rolno-spożywczego [„Handel...” 2016]. W spożyciu mięsa w Polsce dominuje: wieprzowina, drób i wołowina, które w 2015 roku stanowiły 93,6% konsumowanego mięsa.

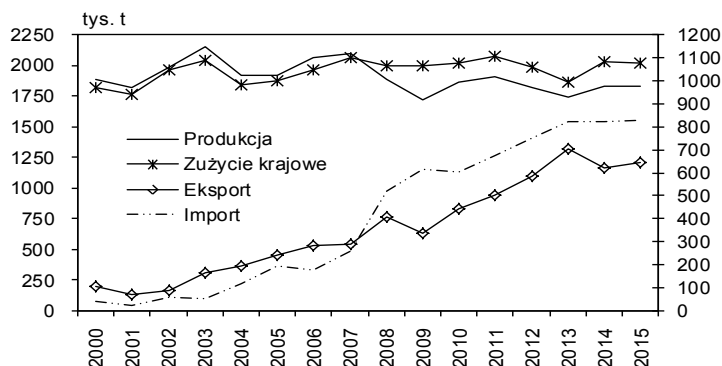
Ocena procesów w długim okresie pozwala wyodrębnić główne kierunki zmian – tendencje. Charakter tych zmian (systematyczność i długotrwałość) nasuwa przypuszczenie, że przyczyną występowania trendu w rozwoju jest stałe oddziaływanie na zjawisko określonych przyczyn głównych. Zakres czasowy analizy obejmował zatem lata 2000-2015.

Kierunki zmian analizowanych kategorii wyznaczono na podstawie modeli tendencji rozwojowej. Wyboru najlepiej dopasowanej do danych empirycznych funkcji trendu dokonano w oparciu o współczynnik determinacji (R^2) [Józwiak, Podgórski 1998]. Do analizy dynamiki badanych kategorii wykorzystano indeksy statystyczne [Józwiak, Podgórski 1998] oraz średnie tempo (stopę) zmian, przy którego obliczaniu uwzględniono wszystkie wyrazy szeregu chronologicznego [Timofiejuk 1990]. Podstawą analizy były szeregi czasowe charakteryzujące badane kategorie produkcyjne i rynkowe. Na podstawie określonych tendencji wyznaczono także średniookresowe projekcje rozwoju.

WYNIKI BADAŃ

TENDENCJE W PRODUKCJI, KONSUMPCJI I HANDLU ZAGRANICZNYM WIEPRZOWINĄ

Cechą produkcji trzody chlewnej w gospodarce rynkowej są wahania poglobia, produkcji i cen, które znane są w teorii ekonomii w postaci tzw. cykli świńskich. Wahania te zaliczane są do cykli specjalnych, mających swój własny mechanizm [Małkowski, Zawadzka 1995, s. 6]. Teoretyczną podstawę wyjaśnienia związków cenowo-ilościowych na rynku trzody chlewnej stanowi model pajęczyny, opisany w literaturze [Ezekiel 1938, Ritson 1977, Tomek, Robinson 2001]. Ogólnie w rolnictwie, a zwłaszcza w odniesieniu do trzody chlewnej, falowanie produkcji i cen jest zjawiskiem powszechnym. Ma ono

Rysunek 1. Produkcja, zużycie krajowe (lewa oś), eksport i import (prawa oś) wieprzowiny w latach 2000-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i [„Rynek...” 2000-2016].

swoje przyczyny w naturze procesów dostosowawczych (m.in. sekwencja w czasie zmian produkcji, popytu i cen) [Ferris 2005, Ritson 1977, Tomek, Robinson 2001 i inni].

Wejście Polski do UE w 2004 roku i brak barier celnych pozwoliły na swobodny przepływ towarów między poszczególnymi rynkami lokalnymi. Przy braku barier handlowych wahania cen na wyodrębnionych rynkach lokalnych upodabniają się. Wyniki badań wskazują, że wyraźne jest stopniowe dochodzenie do coraz większej współzależności i coraz większej konwergencji cykli świńskich w Polsce w stosunku do cykli w Danii i Niemczech [Hamulczuk 2007].

Informacje o wielkości produkcji wieprzowiny, obrotach handlu zagranicznego i zużyciu krajowym przedstawiono graficznie na rysunku 1. W produkcji wieprzowiny w Polsce występują wzrosty i spadki charakterystyczne dla wahań cyklicznych. Wahania te występują wokół tendencji spadkowej. W latach 2000-2015 produkcja mięsa zmniejszała się rocznie o 0,6%. Szczególnie duży spadek produkcji wystąpił w latach 2008-2009. W 2008 roku produkcja wieprzowiny obniżyła się o 9,7%, a w kolejnym 2009 roku o dalsze 9,2%. Tak duże obniżenie produkcji mięsa wynikało ze spadku pogłowia trzody, który wyniósł w tych latach 3,4 mln szt.

Zmiany pogłowia trzody w latach 2000-2015 charakteryzowały się tendencją spadkową, przeciętnie w roku o 4,1%. W wyniku tego pogłowia trzody zmniejszyło się o 6,4 mln szt.¹, tj. o 37,7%. Tempo spadku pogłowia trzody było kilkakrotnie szybsze od spadku produkcji. Wynikało to głównie ze znacznego wzrostu importu żywych zwierząt, głównie prosiąt i warchlaków, oraz zwiększenia szybkości rotacji stada. Import żywych zwierząt po wstąpieniu Polski do UE znacznie się zwiększył. W 2000 roku wynosił on 2,8 tys. szt. w 2002 – 2,0 tys. szt., w 2004 – 234 tys. szt., w 2006 – 233 tys. szt. w 2008 – 1134,6 tys. szt., w 2010 – 2285,4 tys. szt., w 2011 – 2667,6 tys. szt., 2012 – 3824,3 tys. szt., w 2013 – 5138,8 tys. szt., w 2014 – 5558,8 tys. szt. i w 2015 – 5447,1 tys. szt. [„Rynek...” 2000-2016]. Rosnący import żywych zwierząt znacznie zmniejszył tempo spadku ubojów, co spowalniało tempo spadku produkcji mięsa.

W badanych latach zwiększyła się także szybkość rotacji stada, co również spowalniało spadek produkcji wieprzowiny. W 2000 roku na sztukę średniego stanu pogłowia przypadało przeciętnie 115 kg produkcji wieprzowiny, w 2010 roku – 128,3 kg, a w 2015 roku – 165 kg.

¹ Obliczono na podstawie stanu pogłowia w końcu IV kwartału każdego roku na podstawie danych GUS.

Redukcja pogłowia trzody chlewnej w Polsce wynika głównie z rezygnacji z chowu w gospodarstwach o małej skali produkcji (stado do 200 szt.). W latach 2000-2013 zmniejszyła się liczba gospodarstw prowadzących chów: w stadach 1-9 szt. ubyło 71,7%, w stadach 10-49 szt. – 66,4%, w stadach 50-99 szt. – 54,8%, a w stadach 100-199 szt. – 40,1% gospodarstw. Jedynie przybyło gospodarstw prowadzących chów w stadach 200 i więcej szt. (+31,8%). Ogółem w latach 2000-2013 ubyło ponad dwie trzecie liczby (67,6%)² gospodarstw prowadzących chów trzody. Proces rezygnacji z chowu trzody chlewnej będzie także następował w następnych latach. Do 2020 roku z chowu trzody chlewnej może zrezygnować co najmniej 100 tys. gospodarstw³.

Polska przez wiele lat była eksporterem netto mięsa wieprzowego i jego przetworów. W latach 2000-2002 eksport wynosił przeciętnie w roku 88 tys. t i wielkość ta była względnie ustabilizowana. Znaczne przyspieszenie obrotów handlowych produktami na rynku wieprzowiny rozpoczęło się po podpisaniu porozumienia o liberalizacji handlu (tzw. „opcji dwóch zer”) między Polską a UE. Dalsze zwiększenie dynamiki eksportu nastąpiło po wstąpieniu Polski do UE. W latach 2003-2013 eksport zwiększał się przeciętnie w roku o 49,3 tys. t, tj. o 13,6% rocznie. W strukturze eksportu dominowało mięso (60-70%) i przetwory (25-30%). Spowolnienie wywozu nastąpiło w latach 2014-2015, co wynikało z ograniczenia eksportu mięsa. W latach 2000-2002 import wieprzowiny był względnie ustabilizowany i wynosił przeciętnie w roku 39 tys. t. Po 2003 roku można wyodrębnić dwa okresy w kształtowaniu dynamiki importu: umiarkowanego i szybkiego wzrostu. W latach 2003-2007 wzrost importu wynosił przeciętnie w roku 47,8 tys. t., a w latach 2007-2015 – 62,6 tys. t. W wyniku takiej dynamiki przyrostu importu Polska od 2008 roku jest importerem netto produktów na rynku wieprzowiny. W strukturze importu do 2007 roku dominowało mięso (ponad 90%), a od tego roku coraz większe znaczenie miał import żywca, którego udział w latach 2012-2015 wynosił przeciętnie 20%.

Załamanie w produkcji wieprzowiny w Polsce w 2008 roku, rosnące wymogi w zakresie ochrony środowiska i inne wymogi dotyczące dobrostanu zwierząt ograniczają procesy koncentracji produkcji trzody chlewnej w Polsce. Rezygnacja z chowu przez znaczną liczbę gospodarstw produkujących w małej skali daje podstawy do przewidywań, że Polska w kolejnych latach (do 2020 roku) pozostanie importerem netto mięsa wieprzowego. Niezbędny import mięsa na uzupełnienie podaży w kraju można oszacować w granicach 150-200 tys. t.

TENDENCJE W PRODUKCJI, KONSUMPCJI I HANDLU ZAGRANICZNYM WOŁOWINĄ

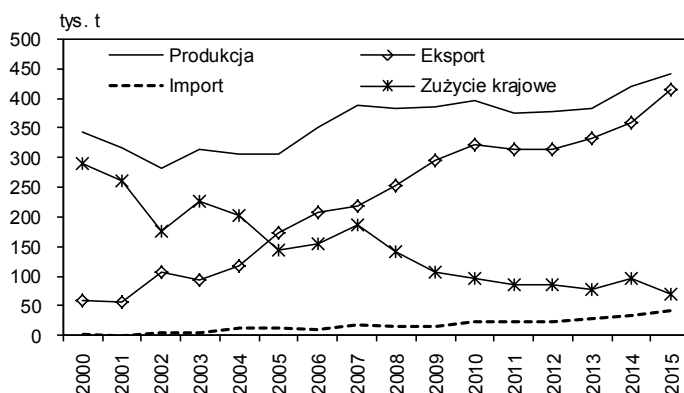
W pogłowie bydła w Polsce w latach 2000-2015 można wyróżnić dwa okresy różniące się dynamiką:

- spadku pogłowia (lata 2000-2003),
- odwrócenie tendencji spadkowej na wzrostową (lata 2004-2015).

W latach 2000-2003 utrzymywała się spadkowa tendencja pogłowia bydła w Polsce, która została zapoczątkowana wraz z tzw. urynkowaniem gospodarki w 1989 roku. Spadek dotyczył wszystkich grup pogłowia bydła. Pogłowie ogółem zmniejszyło się przeciętnie w roku o prawie 142 tys. szt. (o 2,6% rocznie), w tym krów mlecznych o 49,4 tys. szt., krów

² Obliczono na podstawie [GUS 2001, s. 138, GUS 2014, s. 224].

³ W 2005 roku chów trzody chlewnej prowadziło 701,7 tys. gospodarstw, a w 2013 roku – 277,7 tys.

Rysunek 2. Produkcja, zużycie krajowe, eksport i import wołowiny w Polsce latach 2000-2015
Źródło: jak rys. 1.

mamek o 8,5 tys. szt. i bydła pozostałego o 83,7 tys. szt. Odwrócenie tendencji spadkowej w pogłowie bydła nastąpiło w 2004 roku. W latach 2004-2015 tendencja wzrostowa dotyczyła zmian pogłowia ogółem (przeciętny roczny wzrost o 37 tys. szt., tj. o 0,7%), w tym krów mamek (o 11,8 tys. szt., tj. o 12% rocznie) i bydła pozostałego (wzrost o 81 tys. szt., tj. o 2,8% rocznie), natomiast utrzymywała się nadal tendencja spadkowa pogłowia krów mlecznych (spadek o 55,8 tys. szt., tj. o 2,3% rocznie). Zwiększenie zainteresowania gospodarstw chowem pozostałego bydła wynikało ze wzrostu popytu eksportowego oraz cen na wołowinę i cielęcinę po integracji z UE. Znaczny popyt zagraniczny na wołowinę wraz z korzystnymi cenami mogą być czynnikiem pozytywnie wpływającym na pogłowie bydła (oprócz krów mlecznych) i krów mamek w przyszłości. Takie kierunki zmian oznaczają, że będzie następował systematyczny spadek udziału krów mlecznych w stadzie. W 2000 roku wynosił on 52,1%, w 2010 – 45,5%, w 2015 – 37%, a w 2020 może wynosić 33-35%. Na zmiany pogłowia bydła niewątpliwym wpływ miały ceny uzyskiwane za cielęta w eksporcie, które od lat znacznie przewyższały ceny otrzymywane za zwierzęta w krajowym skupie. Zmiana sposobu wspierania produkcji bydła w UE, tj. włączenie płatności związanych z produkcją do płatności niezwiązanych z produkcją, znacznie ograniczyło popyt eksportowy na żywe zwierzęta, w tym zwłaszcza cielęta do krajów UE. W latach 2004-2006 średnioroczny eksport cieląt wynosił 570 tys. szt., a pozostałych grup bydła 225 tys. szt., w latach 2008-2010 odpowiednio: 325 i 92 tys. szt., a w latach 2013-2015 odpowiednio: 131,5 i 36,2 tys. szt. Zmniejszenie wywozu żywych zwierząt (cieląt i pozostałych grup bydła) pozytywnie wpłynęło na zwiększenie chowu w kraju. Zamiast żywych zwierząt dominuje w eksporcie mięso wołowe. Odmienna dynamika odnotowana dla poszczególnych grup bydła wpłynęła pozytywnie na produkcję żywca wołowego.

Do 2002 roku utrzymywała się spadkowa tendencja w produkcji wołowiny zapoczątkowana w latach wcześniejszych. W latach 2000-2002 roczne tempo spadku wynosiło 10,1%. Wraz z urynkowaniem gospodarki znacząco zmniejszył się popyt krajowy na wołowinę, co ograniczyło wzrost cen wołowiny w stosunku do cen mleka i wieprzowiny. Od 2003 roku nastąpiło odwrócenie tendencji ze spadkowej na wzrostową. W latach 2003-2015 produkcja wołowiny zwiększała się rocznie o 10,5 tys. t, tj. w tempie 2,8% rocznie. Wstąpienie Polski do UE stworzyło szansę eksportu nadwyżek wołowiny, co spowodowało

wzrost cen skupu i zwiększenie zainteresowania produkcją żywca. Eksport w tych latach zwiększał się przeciętnie w roku o 23,9 tys. t, tj., o 10%, co pozwalało zagospodarować na rynkach zagranicznych rosnącą produkcję i nadwyżki wynikające z ograniczania konsumpcji wołowiny w kraju. W latach 2003-2015 spożycie wołowiny w Polsce w przeliczeniu na jednego mieszkańca zmniejszyło się z 5,8 kg w 2003 roku do 1,6 kg w 2015 roku, to jest o 72,4% [„Rynek...” nr 50, 2016, s. 66].

Import mięsa i żywych zwierząt w latach 2000-2015 wzrastał przeciętnie w roku o 2,3 tys. t, w tym żywych zwierząt o 19,1 tys. szt. Wzrost importu żywych zwierząt pozytywnie wpłynął na zwiększenie pogłowia pozostałego bydła w badanych latach i wzrost produkcji wołowiny. Skutkiem tendencji spadkowej w pogłowiu krów mlecznych było zmniejszenie się liczby urodzeń cieląt, czego nie zrekompensował wzrost liczby krów mamek. W tej sytuacji zwiększanie pogłowia pozostałych grup bydła było możliwe poprzez import żywych zwierząt.

W następnych latach możliwe jest wystąpienie niewielkiej rosnącej tendencji w produkcji wołowiny. Ceny żywca wołowego w kraju determinowane będą głównie możliwością zagospodarowania mięsa na rynkach zagranicznych, na których trzeba zagospodarować prawie 88% produkcji krajowej.

TENDENCJE W PRODUKCJI, KONSUMPCJI I HANDLU ZAGRANICZNYM MIĘSEM DROBIOWYM

Produkcja mięsa drobiowego w Polsce i na świecie charakteryzuje się w ostatnich latach dynamicznym wzrostem. Wynika to z następujących czynników:

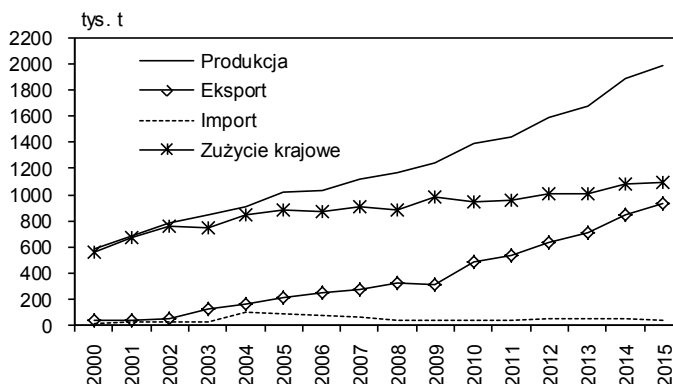
- krótkiego cyklu produkcji, zwłaszcza brojlerów,
- rosnącego zapotrzebowania na rynku krajowym i zagranicznym,
- wyższego w porównaniu z mięsem czerwonym współczynnika konwersji paszy.

W Polsce produkcja mięsa drobiowego w latach 2000-2015 cechowała się wysoką dynamiką. W analizowanych latach produkcja mięsa drobiowego zwiększyła się 3,4 razy. Wysoka dynamika wzrostu kontynuowana była także po wstąpieniu Polski do UE, w latach 2004-2015 produkcja mięsa drobiowego w kraju wzrosła 2,2 razy. Natomiast u głównych producentów w UE wzrost produkcji był znacznie mniejszy. Na przykład w Niemczech wyniósł 52,7%, w Hiszpanii 13,8%, we Włoszech 29,4%, Wielkiej Brytanii 8%, a we Francji obniżył się o 6,6%⁴.

W badanych latach w zakresie produkcji i zużycia mięsa drobiowego w Polsce można wyróżnić dwa okresy: względnej równowagi w zakresie produkcji i zużycia krajowego (lata 2000-2002) oraz wzrastających nadwyżek produkcyjnych ponad potrzeby krajowe (od 2003 roku), co przedstawiono na rysunku 3.

W latach 2000-2002 produkcja mięsa drobiowego zwiększała się przeciętnie w roku o 102,5 tys. t, w podobnym tempie zwiększało się zużycie krajowe, co umożliwiało zagospodarowanie przyrostu produkcji poprzez wzrost konsumpcji w kraju. W następnych latach przyrost produkcji był wyższy niż krajowy wzrost popytu. W latach 2003-2005 przeciętny roczny wzrost produkcji wynosił 81 tys. t, a wzrost zużycia krajowego 67 tys. t. Oznaczało to konieczność zagospodarowania na rynkach zagranicznych 17,8% wzrostu produkcji. W latach 2006-2010 wzrost produkcji wyniósł średnio w roku 82,7 tys. t, a

⁴ Obliczono na podstawie Eurostat 2016.

Rysunek 3. Produkcja, zużycie krajowe, eksport i import mięsa drobiowego w Polsce latach 2000-2015
Źródło: jak rys. 1.

zużycia krajowego 23,3 tys. t, co oznaczało konieczność zagospodarowania na rynkach zagranicznych 71,8% przyrostu produkcji. W latach 2011-2015 wielkości te kształtowały się odpowiednio: 138,9 i 36 tys. t, dlatego występowała konieczność zagospodarowania na rynkach zagranicznych 74,1% przyrostu produkcji.

Szybszy wzrost produkcji niż konsumpcji powodował wzrost eksportu, którego tempo w latach 2003-2015 wyniosło 16,4% rocznie. W latach 2000-2015 zwiększał się także import, ale w wolniejszym tempie (2,6% rocznie).

Ogólnie dynamiczny wzrost produkcji mięsa drobiowego w latach 2000-2015 wynikał z rosnącego popytu krajowego i zagranicznego na ten rodzaj mięsa. W 2000 roku na rynki zagraniczne kierowane było 6,9% produkcji, w 2005 – 20,9%, w 2010 – 34,7%, w 2015 – 46,7%. W 2020 roku ponad 50% produkcji wymagać będzie zagospodarowania na rynkach zagranicznych. Na dynamikę eksportu pozytywny wpływ mają wyższe ceny mięsa na rynkach zagranicznych niż w Polsce.

W latach 2016-2020 możliwy jest dalszy wzrost produkcji, ale w tempie wolniejszym niż w poprzednich latach. Przy wzroście dochodów ludności możliwy jest dalszy wzrost konsumpcji. Tendencją wzrostową będzie także charakteryzował się eksport. Na rynkach zagranicznych niezbędne będzie zagospodarowanie prawie 80% przyrostu produkcji mięsa drobiowego.

ZMIANY W STRUKTURZE PRODUKCJI I KONSUMPCJI MIĘSA W POLSCE

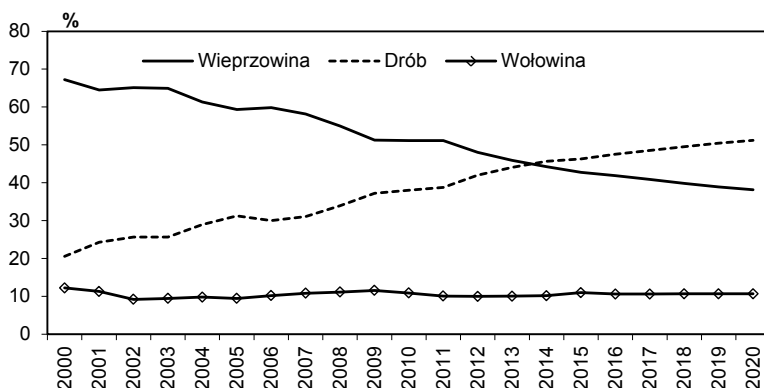
Odmierna dynamika produkcji, popytu krajowego i zagranicznego oraz cen poszczególnych rodzajów żywcia wpłynęły na zmiany struktury produkcji i zużycia mięsa w Polsce. W latach 2000-2015 zarówno produkcja, jak i konsumpcja mięsa w Polsce charakteryzowały się tendencją wzrostową. Dynamika przy poszczególnych rodzajach mięsa była jednak zróżnicowana, co skutkowało zmianami w strukturze produkcji i konsumpcji.

W produkcji mięsa zmniejszał się udział wieprzowiny i wołowiny, a wzrastał mięsa drobiowego. W 2000 roku w strukturze produkcji dominowała wieprzowina (67,2%), mniejszy udział miało mięso drobiowe (20,6%), a wołowina stanowiła 12,2%. W 2010 roku struktura produkcji mięsa kształtowała się następująco: wieprzowina – 51,1%, drób – 38%,

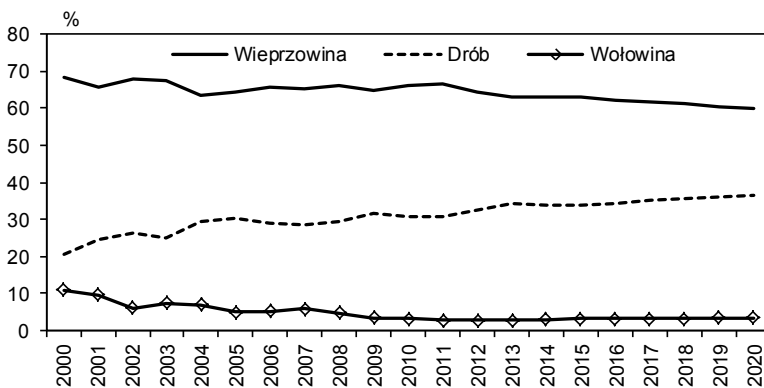
wołowina – 10,9%, a w 2015 roku odpowiednio: 42,7, 46,3 i 11%. Tendencja spadku udziału wieprzowiny w produkcji mięsa w Polsce może być kontynuowana w latach następnych, podobnie jak i wołowiny. W 2020 roku w strukturze produkcji mięsa w Polsce dominować będzie drób – 51,2%, wieprzowina może stanowić 38,2%, a wołowina 10,6% (rys. 4.).

Przed wstąpieniem Polski do UE struktura produkcji mięsa była powiązana ze strukturą konsumpcji. Funkcjonowanie na wspólnym rynku i likwidacja barier handlowych spowodowały rozluźnienie takiego związku. O produkcji krajowej i jej strukturze zaczął decydować nie tylko popyt wewnętrzny, ale także zagraniczny. W 2000 roku udział wieprzowiny w produkcji wynosił 67,2%, a w konsumpcji 68,4%, w 2010 roku odpowiednio: 51,1 i 66,0%, w 2015 – 42,7 i 62,3%, a w 2020 roku udziały te mogą wynosić: 38,2 i 60%. W przypadku mięsa drobiowego udziały te wynosiły: w 2000 roku – 20,6 i 20,5%, w 2010 – 38,0 i 30,8%, w 2015 – 46,3 i 34%, a w 2020 roku mogą wynosić: 51,2 i 36,5% (rys. 4. i 5.).

Od wstąpienia Polski do UE o produkcji mięsa w kraju decyduje popyt krajowy i zagraniczny. Stwarza to możliwość zagospodarowania nadwyżek krajowych mięsa (zwłaszcza drobiowego i wołowiny) na rynkach zagranicznych oraz uzupełnienia podaży krajowej importem (zwłaszcza wieprzowiny). Powoduje to coraz większe różnice w strukturze pro-

Rysunek 4. Struktura produkcji mięsa w Polsce w latach 2000-2015 i projekcja do 2020 roku
Źródło: jak rys 1.

Rysunek 5. Struktura konsumpcji mięsa w Polsce w latach 2000-2015 i projekcja do 2020 roku
Źródło: jak rys. 1.

dukcji i konsumpcji. Jednocześnie rosnąca krajowa produkcja mogła być zagospodarowana na rynkach zagranicznych. W latach 2000-2015 produkcja mięsa (wieprzowiny, wołowiny i drobiu) zwiększała się przeciętnie w roku o 2,4%, konsumpcja o 0,9%. W wyniku takich tendencji zwiększały się nadwyżki mięsa ponad potrzeby krajowe. Nadwyżki te były eksportowane na rynki zagraniczne. W wyniku tego Polska utrzymuje dodatnie saldo handlowe mięsem i jego przetworami. Dotyczy to tych rynków, na których ceny surowca w kraju są niższe niż na rynkach zagranicznych, tj. produktów z rynku mięsa drobiowego i wołowiny. W takich warunkach możliwości lokowania produktów mięsnych na rynkach zagranicznych wynikają głównie z przewag cenowo-kosztowych.

PODSUMOWANIE

W opracowaniu przedstawiono tendencje w produkcji, zużyciu krajowym i handlu zagranicznym wieprzowiną, wołowiną i mięsem drobiowym w Polsce w latach 2000-2015. Produkcja mięsa ogółem (wieprzowiny, wołowiny i drobiu) charakteryzuje się tendencją wzrostową. Tempo zmian produkcji poszczególnych rodzajów mięs było zróżnicowane. Tendencją wzrostową charakteryzowała się produkcja mięsa drobiowego i wołowiny, a spadkową wieprzowiny. Od 2008 roku Polska jest importerem netto wieprzowiny i pozo- stanie nim do 2020 roku. Niezbędny import na uzupełnienie podaży krajowej oszacowano na 150-200 tys. rocznie.

Produkcja wołowiny do 2003 roku charakteryzowała się tendencją spadkową. Od tego roku nastąpiło odwrócenie tendencji spadkowej na wzrostową. W latach 2003-2015 produkcja zwiększała się rocznie o 2,8%, a konsumpcja obniżała. Wstąpienie Polski do UE stworzyło szansę eksportu nadwyżek wołowiny, co pozwalało zagospodarować na rynkach zagranicznych rosnącą produkcję i nadwyżki z ograniczania konsumpcji. Do 2020 roku możliwy jest dalszy wzrost produkcji wołowiny wynikający głównie z popytu zagranicznego. Na rynkach zagranicznych niezbędne będzie zagospodarowanie prawie 88% krajowej produkcji wołowiny.

Dynamicznie rozwijała się produkcja mięsa drobiowego, wynikająca z rosnącego po- pynu krajowego i zagranicznego. W latach 2000-2015 wzrosła ona 3,4 razy. Szybsze tempo wzrostu produkcji niż konsumpcji powoduje rosnące nadwyżki w handlu zagranicznym. Do 2020 roku niezbędne będzie zagospodarowanie na rynkach zagranicznych prawie 80% przyrostu produkcji tego rodzaju mięsa.

W 2020 roku w strukturze produkcji mięsa w Polsce dominować będzie drób (51,2%), mniejszy udział będzie miała wieprzowina (38,2%), a najmniejszy wołowina (10,6%). W strukturze konsumpcji dominować będzie wieprzowina (60%), udział mięsa drobiowego wyniesie 36,5%, a wołowiny – 3,4%.

LITERATURA

Ezekiel Michael, 1938: *The Cobweb Theorem*, "The Quarterly Journal of Economics", vol. 53, no. 2, s. 255-280.

Ferris John N., 2005: *Agricultural Prices and Commodity Market Analysis*. Michigan State University Press, s. 99-120.

GUS, 2001: *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2000 r.*, Warszawa.

GUS, 2014: *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r.*, Warszawa.

- GUS, 2016: *Rolnictwo w 2015 r.*, Warszawa, s. 79-80.
- Hamulczuk Mariusz, 2007: *Powiązania cen wieprzowiny pomiędzy rynkiem polskim, duńskim i niemieckim*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego”, t. XVII, s. 195-206.
- „Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi. Stan i perspektywy. Analizy rynkowe”, 2002-2016: IERiGŻ, ARR, MRiRW, nr 16-43.
- Józwiak Janina, Jarosław Podgórski, 1998: *Statystyka od podstaw*, PWE, Warszawa, p. 396, 489-506.
- Małkowski Jan, Danuta Zawadzka, 1995: *Wahania produkcji trzody chlewnej w Polsce i innych krajach*, Komunikaty, Raporty, Ekspertyzy nr 389. IERiGŻ, Warszawa.
- Ritson Christopher, 1977: *Agricultural Economics. Principles and Policy*, Collins. 8 Grafton Street, London W1.
- „Rynek mięsa. Stan i perspektywy. Analizy rynkowe”, 2000-2016: IERiGŻ, ARR, MRiRW, nr 19-50.
- Timofiejuk Igor, 1990: *Tablice średniego tempa wzrostu według metody R*, GUS, Zakład Badań Statystycznych, Warszawa.
- Tomek William G., Kenneth Robinson L. 2001: *Kreowanie cen artykułów rolnych*, PWN, Warszawa.
- Woś Augustyn, Franciszek Tomczak (red.), 1983: *Ekonomika rolnictwa. Zarys teorii*, wydanie II, PWRiL, Warszawa, s. 25.

Stanisław Stańko, Aneta Mikuła

*TRENDS IN PRODUCTION, DOMESTIC CONSUMPTION AND FOREIGN TRADE
OF PORK, BEEF AND POULTRY MEAT IN POLAND IN THE YEARS 2000-2015*

Summary

The paper presents trends in production, consumption and foreign trade of pork, beef and poultry meat in Poland. The analysis was conducted based on time series for the years 2000-2015. The research shows that since 2008 Poland is a net importer of pork, in 2020 necessary imports to supplement supply in the country is estimated at 150-200 thousand tones. Growth trends in beef production are mainly determined by the demand in foreign markets. Growing production and market surplus resulting from the reduction of consumption in the country have been distributed through the export of beef. In 2020, 88% of beef production in Poland will have to be sold on foreign markets. The dynamic development of the poultry meat production was due to the growing domestic and foreign demand. In the years 2016-2020 80% of increase in the poultry meat production will have to be sold on foreign markets.

Adres do korespondencji:

Prof. dr hab. Stanisław Stańko, dr inż. Aneta Mikuła
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Wydział Nauk Ekonomicznych
ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
e-mail: stanislaw_stanko@sggw.pl, aneta_mikula@sggw.pl